

Josep Termes ha publicat aquest any dos llibres a l'editorial Afers. JORDI GARCIA

Les arrels populars del catalanisme

Assaig

La catalanitat obrera. La República Catalana, l'Estatut de 1932 i el Moviment Obrer

Josep Termes
Afers. Catarroja-Barcelona, 2007

Història de combat

Josep Termes
Afers. Catarroja-Barcelona, 2007

Xavier Filella

els orígens de la nació i el nacionalisme han estat motiu de recurrent polèmica al nostre país. Les tesis desplegades per Jordi Solé Tura a *Catalanisme i revolució burgesa* (1967) sustentaven la identificació entre catalanisme i burgesia, mentre que, més recentment, la influència dels treballs d'Eric Hobsbawm sobre la invenció de la tradició ha acabat fructificant en un corrent summament crític amb els nacionalismes de les petites nacions

com Catalunya. Davant aquests arguments s'alça una historiografia que ha aprofundit en l'estudi de les arrels populars del catalanisme i que té en Josep Termes, Premi d'Honor de les Lletres Catalanes de l'any 2006, una de les seves veus més prestigioses.

Editorial Afers publica enguany dos nous llibres de Josep Termes que, malgrat la seva estructura tan diferent, coincideixen en culminar el seu compromís amb la història de Catalunya. A *Història de combat*, l'editorial de Catarroja presenta un recull de textos que Termes ha escrit al llarg de més de quaranta anys i que comprèn des d'un llunyà esbós sobre el moviment obrer redactat el 1962 fins al recent pròleg a un llibre sobre Paulestra, l'organització nacional de la joventut catalana dels anys 30.

En aquesta obra hi predomina la història de l'obrerisme i la de la vertebració d'una esquerra catalana i catalanista, qüestió que jus-

tament Termes explora, amb el suport d'un vast fons documental, a *La catalanitat obrera*. Aquesta monografia descriu el pensament i les idees dels partits i sindicats obrers en relació amb Catalunya i els seus drets d'autogovern durant els anys 30. Un rere l'altre, Termes examina l'actitud d'anarquistes (amarats de catalanitat malgrat el seu antiestatisme), socialistes (que basculen entre l'ambigüitat del PSOE i el catalanisme explícit d'Unió Socialista) i comunistes per, finalment, sintetitzar el seu ideari davant els drets històrics de Catalunya i el seu dret a l'autodeterminació.

En definitiva, Termes ens mostra en aquesta obra el desvetllament, llargament negat per determinada historiografia, d'una catalanitat obrera que, als anys 30, va posar els drets de Catalunya al costat de les reivindicacions socials, culminant així un procés evolutiu d'un centenar d'anys.

Els jueus en temps de croades

Assaig

A fil d'espasa Les croades vistes pels jueus

Manuel Forcano
La Magrana. Barcelona, 2007

Xavier Cortadellas

Si la història és un riu que ens arriba del passat, pocs corrents deuen baixar tan plens a vessar d'atacs, d'injustícies i de vexacions com el del poble jueu. "Aneu amb compte, poc riureu amb el que us explicaré", escriu Manuel Forcano al final del pròleg d'*A fil d'espasa*, després d'indicar-nos que va ser en una estada a la ciutat d'Alep, al nord de Síria, i després de llegir *Les croades vistes pels àrabs*, d'Amin Maalouf, que se li va ocórrer fer una cosa semblant partint de les fonts jueves.

Però Forcano fa una mica de trampa, perquè, tal com

ja ens diu ell mateix, la violència contra els jueus va començar en el temps dels romans i, doncs, molt abans de la Primera Croada; perquè no totes les croades van afectar-los amb tanta intensitat com les primeres (i encara sobretot a les comunitats jueves del centre i del nord d'Europa) i perquè a la península Ibèrica les riuades més torrencials contra aquells responsables de la mort de Crist que eren els jueus van nodrir-se amb les aigües tèrboles de la Inquisició i van fer-se encara més impetuoses amb les aigües fosques de la Pesta Negra, van desbordar-se en calls i comunitats en l'aiguat tenyit de sang dels avalots antijueus de l'any 1391 que —em sembla que forçant-ho una mica— qualifica també de croada, i van acabar esgotant les poques aigües que encara tenia el cabal en la conversió forçosa i en l'expulsió dels últims jueus a finals del segle XV.

A fil d'espasa és un llibre àgil, apassionat i molt ben documentat; d'aquells que costa deixar de llegir; un llibre en què aquest poeta, membre dels *imparables* i doctor en filologia semítica que és Manuel Forcano aboca tantes dades, tants exemples, tantes notícies i tanta informació que, si fos un riu, seria un riu sense meandres i de curs recte i llarg, tot i que els entrebancs sobtats de la història fan, també, que de tant en tant es parteixi en diferents braços.

Un d'aquests braços és la Croada dels Pastorells, la primera destinada exclusivament als jueus, molt semblant, d'altra banda, a la que, un segle abans, Innocenci III va enviar contra els albigesos. Un altre braç serien les mesures antijueves del IV Concili Laterà, de l'any 1215, amb les conseqüències socials i polítiques de *separar* els jueus obligant-los a recloure's i a portar signes que els identifiquessin, d'*arruïnar-los* empenyent-los a viure de la usura i d'*humiliar-los* tant com podien. Fruit de tot això són també les controvèrsies públiques entre els segles XIII i XV de què Forcano ens parla en un altre capítol.

Finalment, com un riu paral·lel, però de sentit oposat, hi ha cinc capítols en què Forcano ens explica el contraatac jueu amb els seus antievangelis i la seva literatura. És on es fa més evident que s'allunya de l'objectivitat, però és també on es fan més palesos els seus coneixements sobre una part de la història i una literatura que fins ara ens havia estat amagada, el primer cop que es dóna a conèixer en la nostra llengua.

Manuel Forcano és poeta i filòleg. RUTH MARIGOT

Amb les paraules més elementals

Poesia

70 poemes

Quim Español
Edicions de 1984
Barcelona, 2007

D. Sam Abrams

Al cap d'un any de la seva mort, és a dir, el 1947, es va publicar pòstumament una autoantologia de l'obra de

Countee Cullen que duia l'estrany títol de *Per aquests resistiré*. El títol resumeix perfectament la voluntat de tot poeta de *resistir* el pas del temps a través de la seva obra lírica.

Justament aquesta idea de Cullen i de la cultura literària general ens ajuda a entendre l'aposta de Quim Español a *70 poemes*. Entre poemes vells dels seus llibres anteriors, triats rigorosament, i poemes nous,

que han hagut de passar moltes versions, tenim la setantena de textos poètics, en vers i prosa, pels quals el nostre poeta aposta.

Filant més prim, es pot dir que Español ha fet un recull completament nou a partir d'una excel·lent obra reunida que barreja 41 textos dels dos llibres anteriors amb 29 textos nous, repartits de manera que els poemes nous emmarquin

els poemes vells. A més, el llibre s'ha enriquit amb un magnífic CD del poeta llegint i comentant una mostra considerable dels seus poemes. Aquí hem de felicitar l'autor i l'editor per una edició tan austera i perfecta ara.

Amb *70 poemes*, Quim Español ha assolit la seva fita, una fita doble. D'una banda, Español ha volgut crear uns textos literaris ambiciosos i ho ha aconse-

gut plenament. Els poemes d'Espanol van directament al fons d'idees importants, directament al cor de les preocupacions profundes de la humanitat. I ho fan amb un estil greu, equilibrat, commovedor, exigent i transparent. "Les paraules elementals", en diu el poeta.

D'una altra banda, Español vol que els seus textos tinguin una doble adscripció temporal, és a dir,

que estiguin completament inserits en la realitat actual i, allora, arribin a transcendir aquests lligams d'immediatesa per esdevenir universals i atemporals. Una altra cosa que també ha aconseguit sense obstacles.

Quan W. H. Auden va definir la poesia com la "parla memorable", estic segur que es referia exactament a poesia com la que escriu Quim Español des de fa anys.